

ตารางที่ 4
เปรียบเทียบรายได้ประชาชาติกับค่าจ้างจริงของคนงานไร้ฝีมือ
2500-2528

ปี	รายได้ประชาชาติต่อประชากร 1 คน ¹ (บาท)	ค่าจ้างจริงของคนงานไร้ฝีมือ ² (บาทต่อวัน)	
2500	-	5.03	
2501	1,640.5	}	
2502	1,692.8		
2503	1,805.2		
2504	1,867.1		
2505	1,962.9		
2506	1,963.7		
2507	2,034.6		
2508	2,081.6		8.98
2509	2,441.1		
2510	2,526.7		
2511	2,707.7		
2512	2,918.7		
2513	3,614.0		
2514	3,718.0		
2515	3,845.0		
2516	4,289.0	8.69	
2517	5,156.0	9.32 และ 11.65	
2518	5,887.0	13.83	
2519	6,492.0	-	
2520	7,237.0	26.02	
2521	8,592.0	31.15	
2522	9,454.0	35.27	
2523	11,846.0	35.36	
2524	13,166.0	35.44	
2525	13,822.0	35.34	
2526	14,743.0	35.12	
2527		-	
2528		36.06	

- ที่มา 1. สมุดสถิติรายปีประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติ
2. ระดับค่าจ้างและค่าจ้างขั้นต่ำทางด้วยดัชนีค่าครองชีพในแต่ละปี

ตารางที่ 5

ดัชนีราคาผู้บริโภคสำหรับพระนคร-ธนบุรี ระหว่าง พ.ศ.2506-2511 โดยให้ปี 2506 เป็นปีฐาน

ปี	ดัชนีราคาผู้บริโภค	ระดับการเปลี่ยนแปลงคิดเป็นร้อยละ
2506	100	-
2507	102.3	2.3
2508	103.2	0.9
2509	107.1	3.9
2510	111.3	4.2
2511	113.4	2.1
เฉลี่ยการเปลี่ยนแปลงร้อยละ		2.7

ตารางที่ 6

ค่าจ้างขั้นต่ำ เปรียบเทียบกับค่าจ้างจริง ปี 2516-2528

เดือนและปีที่ประกาศใช้	ค่าจ้างขั้นต่ำ ¹	ค่าจ้างจริง ²	คิดเป็นร้อยละ
เมษายน 2516	12	8.96	72.42
มกราคม 2517	16	9.32	58.25
ตุลาคม 2517	20	11.65	58.45
มกราคม 2518	25	13.83	55.32
ตุลาคม 2520	28	26.02	92.93
สิงหาคม 2521	35	31.15	86.14
ตุลาคม 2522	45	35.27	78.38
ตุลาคม 2523	54	35.36	65.48
ตุลาคม 2524	61	35.44	58.10
ตุลาคม 2525	64	35.34	55.22
ตุลาคม 2526	66	35.12	55.23
มกราคม 2528	70	36.06	51.52

ที่มา 1. กรมแรงงาน

2. คำนวณโดยเอาดัชนีราคาผู้บริโภคสำหรับประเทศไทยของปีที่ประกาศหารค่าจ้างขั้นต่ำ

ตารางที่ 7

ค่าจ้างเฉลี่ยที่แท้จริงรายชั่วโมงของช่างและคนงานรับจ้างเขตเมืองทั่วราชอาณาจักร 2521-2526
(บาท/ชม.)

ปี	รอบที่ 1 ม.ค.-มี.ค.	รอบที่ 2 ก.ค.-ก.ย.
2521	2.95	2.76
2522	3.03	2.85
2523	-	2.83
2524	3.17	2.91
2525	3.02	3.43
2526	3.18	3.48
อัตราเพิ่มต่อปี 2522-2526	1.5	4.7

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตลาดแรงงานไทยมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ มีการจ้างงานลูกจ้างประจำซึ่งประกอบด้วยผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่ เป็นผู้ผลิตโดยตรงในกระบวนการผลิตมูลค่าส่วนเกิน และการพิพาทแรงงานระหว่างคนงานกับนายทุนจะเกิดขึ้นจากจุดนี้ ในอีกลักษณะหนึ่งมีการจ้างลูกจ้างชั่วคราว ลูกจ้างรายเหมา ลูกจ้างตามฤดูกาล ฯลฯ การแบ่งประเภทของลูกจ้างกำหนดจากสภาพความมั่นคงในการทำงาน ลูกจ้างประจำหมายถึงลูกจ้างที่ได้รับค่าจ้างเป็นรายเดือนหรือรายวันที่ได้รับค่าจ้างแม้ในวันที่ไม่ได้ทำงานและจ้างเพื่องานประจำถาวรในระยะเวลา นาน ส่วนลูกจ้างชั่วคราว หมายถึงลูกจ้างรายวันที่จ้างไว้ชั่วคราวในระยะงานสั้น ๆ หรือช่วงที่มียานมากเท่านั้น

จากการสำรวจของธนาคารแห่งประเทศไทยในปี 2524-2525 พบว่า กว่าร้อยละ 70 เป็นการจ้าง รายเดือนและรายวันประจำ ที่เหลือเป็นการจ้างชั่วคราวและแบบรายเหมา โดยการจ้างในลักษณะแรกจะได้ค่าจ้างสูงกว่า คือ ระหว่าง 1,470-1,674 บาทต่อเดือน ได้รับสวัสดิการต่าง ๆ เช่น การปรับเงินเดือน ค่ารักษาพยาบาล โบนัส เป็นต้น และมีชั่วโมงการทำงานน้อยกว่าเฉลี่ยเดือนละ 26 วัน ในขณะที่การจ้างอย่างหลังได้ค่าจ้าง 1,338 บาทต่อเดือนในกรณีลูกจ้างชั่วคราว และ 1,358 บาทต่อเดือนในกรณีลูกจ้างรับเหมา ได้รับสวัสดิการน้อยกว่า และมีชั่วโมงการทำงานสูงกว่า เฉลี่ยเดือนละ 28 วัน

การที่โรงงานต่างๆ โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและสี่จังหวัดโดยรอบ อาศัยการจ้างแบบชั่วคราวเข้ามาเสริมการจ้างงานแบบประจำก็เพราะ

ประการแรก เพื่อเสริมอำนาจต่อรองให้กับโรงงาน ในกรณีเกิดการพิพาทแรงงานที่ไม่สามารถประนีประนอมได้ โรงงานสามารถจ้างลูกจ้างชั่วคราวเข้ามาทำงานแทน เพื่อบีบให้ลูกจ้างประจำลดข้อเรียกร้อง

ประการที่สอง โรงงานจะมีความคล่องตัวขึ้นในการดำเนินธุรกิจ จะจ้างหรือปลดคนงานบางส่วนออกจากงานได้ตามความผันแปรของตลาด ในขณะที่เดียวกันก็สามารถจ่ายค่าจ้างต่ำกว่าอัตราที่กำหนดไว้ เนื่องจากกฎหมายไม่ได้ครอบคลุมลูกจ้างชั่วคราวอย่างทั่วถึง

ประการที่สาม โรงงานสามารถประหยัดการให้สวัสดิการแก่ลูกจ้างชั่วคราวได้

ประการที่สี่ การใช้การจ้างชั่วคราวทำให้ต่อต้านการเจ็ดยางของลูกจ้างประจำ ก่อให้เกิดสภาพการแข่งขันกันทำงานอันเป็นประโยชน์ต่อนายจ้าง⁹

นอกจากสภาพค่าจ้างที่เป็นตัวสะท้อนถึงการเอาเปรียบของฝ่ายนายจ้างแล้ว รูปแบบการเอาเปรียบยังสะท้อนในเรื่องของสภาพแวดล้อมในโรงงานอุตสาหกรรม การประสบอันตรายชั่วคราว การให้แรงงานหญิงและเด็ก ตลอดจนสวัสดิการโดยทั่วไป

ในเรื่องสภาพแวดล้อมในโรงงานอุตสาหกรรมมีความแตกต่างกันไปตามขนาดของสถานประกอบการ ในโรงงานเล็ก เช่น โรงงานทอผ้า ผลิตเครื่องเงิน กลึงโลหะ อยู่ออมรถ ทำเครื่องเรือน เป็นต้น มีสภาพกรุงรัง และจัดวางเครื่องจักรและเครื่องมือเครื่องใช้ไม่เป็นระเบียบ บางส่วนจัดเป็นที่หลับนอนของลูกจ้าง ห้องน้ำห้องส้วมไม่ถูกสุขลักษณะ ไม่มีสถานพยาบาล มีเพียงตู้ยาประจำบ้านเท่านั้น ที่มีระบายอากาศน้อยและแสงสว่างไม่เพียงพอ บรรยากาศมีดทึบ ส่วนโรงงานขนาดกลางและขนาดใหญ่มีสภาพแวดล้อมดีกว่า มีสถานที่ทำงานจัดเป็นระเบียบ มีระบบการถ่ายเทอากาศและแสงสว่างเพียงพอ มีห้องน้ำห้องส้วม และห้องพยาบาลไว้อย่างถูกสุขลักษณะ มีหอพักเป็นสัดส่วนแยกจากสถานที่ทำงาน มีระบบป้องกันอัคคีภัยพร้อม สภาพเช่นนี้เป็นมาจนถึงปัจจุบัน

ในเรื่องชั่วโมงการทำงาน ตลอดช่วงตั้งแต่ปี 2490-2500 คนงานทำงานกันสัปดาห์ละ 50 ชั่วโมง โดยทั่วไป ในกรณีโรงงานขนาดเล็กจะมีชั่วโมงการทำงานที่ยาวนานกว่า 12 ชั่วโมง ในช่วงปี 2500-2510 คนงานก็ยังคงมีชั่วโมงการทำงานยาว 49-50 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือ 8-12 ชั่วโมงต่อวัน จนกระทั่งในปี 2527 จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติปรากฏว่า โดยทั่วไปคนงานทำงาน 50 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

ในประเด็นการประสบอันตรายมีความสัมพันธ์กับชั่วโมงการทำงานด้วย ในการพิจารณาโดยรวมในเรื่องการยืดเวลาเร่งรัดการผลิต ในการยืดเวลาทำงานนั้น มีทั้งที่กระทำโดยผิดกฎหมายดังปรากฏในโรงงานขนาดเล็กเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีชั่วโมงทำงานสูงกว่า 8 ชั่วโมง และไม่เกิน 10 ชั่วโมง และถ้าหากเป็นแรงงานเด็กด้วยแล้วก็จะมีชั่วโมงการทำงานที่มากกว่า 10 ชั่วโมง ดังปรากฏใน "โรงงานนรก" และทั้งที่กระทำโดยถูกกฎหมายซึ่งเป็นการทำงานสามผลัดที่มักปรากฏในกิจการขนาดกลางและขนาดใหญ่ ระบบการทำงานล่วงเวลา

นี้มีการจ่ายเงินเพิ่ม แต่เงินเหล่านั้นโดยความเป็นจริงคนงานก็ต้องเอามาใช้จ่ายบำรุงรักษาสุขภาพและบริโภคเพิ่มขึ้นเพื่อมีชีวิตรอดทำงานต่อไป ในกระบวนการยืดเวลาทำงานก็จะผสมผสานเข้ากับการเร่งรัดการผลิตโดยวิธีการต่างๆ เช่น เร่งความเร็วของเครื่องจักร เพิ่มปริมาณงานและลดคนงานลงกลายเป็นการเพิ่มความเครียดในกระบวนการทำงาน ซึ่งเป็นที่มาของปัญหาการประสบอันตรายในการทำงาน

เป็นที่น่าสังเกตอย่างยิ่งว่า ในช่วงปี 2510-2515 จำนวนคนงานที่ประสบอันตรายจากการทำงานในโรงงานเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 16.3 ต่อปี แต่พอช่วงปี 2510-2520 อัตราเฉลี่ยเพิ่มขึ้นสูงถึงร้อยละ 37.1 ต่อปี ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่สอดคล้องกับการขยายตัวของอุตสาหกรรมและการจ้างงานในเวลานั้น และเมื่อพิจารณาสถิติตั้งแต่ปี 2517-2527 ในช่วง 10 ปีนี้ อัตราการขยายตัวของผู้ประสบอันตรายเพิ่มสูงหลายเท่าตัวในทุกรัฐสภา (ดูตารางที่ 8) รวมผู้ประสบอันตรายในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาทั้งสิ้น 237,872 คน ซึ่งส่วนมากต้องประสบกับภาวะการทำงานที่เร่งรัดในโรงงานประเภททอผ้า เคมีภัณฑ์ พลาสติกและยาง เป็นต้น ข้อที่น่าสังเกตก็คือ จำนวนผู้ประสบอันตรายจากปี 2517 มี 4 พันคน เพิ่มขึ้นเป็นหนึ่งเท่าตัวในเวลา 3 ปี เป็น 8 พันคนในปี 2519 แต่เพียงปีเดียวก็เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งเท่าตัว เป็นจำนวนหนึ่งหมื่นหกพันคนในปี 2520 และ 6 ปีต่อมา ก็เพิ่มขึ้นอีกกว่าหนึ่งเท่าตัว เป็นสามหมื่นสี่พันคนในปี 2526 จนในปี 2527 มีจำนวนทั้งสิ้นสี่หมื่นกว่าคน

การที่ตัวเลขเป็นที่ชัดเจนยิ่งขึ้นนั้น นอกจากสภาพการทำงานที่หนักและเร่งรัดเป็นเหตุแล้ว อีกประการหนึ่งก็คือ การเกิดกองทุนเงินทดแทน ซึ่งเปิดโอกาสให้ลูกจ้างสามารถแสดงสิทธิได้รับประโยชน์จากการประสบอันตรายในการทำงาน ทำให้สามารถระบุตัวเลขผู้ประสบอันตรายได้ชัดเจนต่างจากเมื่อก่อนที่จะมีกองทุนเงินทดแทน ซึ่งนายจ้างมักจะปกปิดจำนวนผู้ประสบอันตรายเอาไว้

ในเรื่องแรงงานรับจ้างหญิง ซึ่งเป็นกำลังที่สำคัญในอุตสาหกรรมมาตลอด ก็ได้เข้าสู่ตลาดแรงงานมากขึ้นเป็นลำดับ จากการสำรวจสำมะโนครัวประชากรในปี 2490 แรงงานรับจ้างหญิงในอุตสาหกรรมมีจำนวนทั้งสิ้น 1 แสน 2 หมื่น 8 พันคน¹⁰ 36 ปีผ่านไป จากการสำรวจแรงงานทั้งราชอาณาจักรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ แรงงานรับจ้างหญิงเพิ่มจำนวนเป็น 2 ล้าน 5 แสนคน ส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในภาคหัตถอุตสาหกรรมมากที่สุดถึง 4 แสน 4 หมื่นคน รองลงมาคือ ภาคขนส่งคลังสินค้าและคมนาคม มีแรงงานหญิง 5 แสน 3 หมื่นคน และในภาคบริการมี 3 แสน 2 หมื่นคน¹¹

แรงงานหญิงในภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่อยู่ในโรงงานอาหาร ทอผ้าและเส้นใย เคมีภัณฑ์และงานก่อสร้าง เป็นต้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 60 เป็นลูกจ้างรายวัน มีลูกจ้างรายเดือนเพียงร้อยละ 30 เท่านั้น จึงทำให้การจ่ายค่าจ้างเป็นแบบรายวันตามผลงาน วันไหนไม่มาทำงานก็จะไม่ได้รับค่าจ้างและมักจะได้อีกต่ำกว่าแรงงานชาย นอกจากนี้ยังมีปัญหากรณีที่นายจ้างหลีกเลี่ยงกฎหมาย เช่นคนงานไม่ได้พักเที่ยง ไม่ได้รับค่าล่วงเวลา เป็นต้น มีชั่วโมงการทำงานยาวนานกว่า 8-12 ชั่วโมง และยังมีการทำงานระบบสามผลัด และทำล่วงเวลาอยู่

อย่างสม่ำเสมอ สวัสดิการที่ได้รับ เช่น อาหาร ที่พัก รถรับส่ง เป็นการจ้ดเตรียมของนายจ้างเพื่อให้คนงานใช้เวลาอยู่ในการทำงานอย่างเต็มที่ อาหารมักจะเป็นข้าวเปล่า ส่วนกับข้าวซื้อเองหรือไม่ก็เป็นกับราคาถูก ๆ ที่พักมักจะเป็นหอพักที่แออัดอยู่รวมกันหลายคน ไม่มีที่นอนหมอนมุ้งให้คนงานต้องเตรียมมาเอง แรงงานหญิงนอกจากจะมีปัญหาในโรงงานแล้วยังมีปัญหาคครอบครัว เช่น นายจ้างมักจะจ้างเฉพาะหญิงโสด และเมื่อคนงานหญิงแต่งงานก็อาจไม่กล้ามีบุตร ทำให้มีปัญหาลักลอบทำแท้ง และปัญหาสุขภาพจิตตามมา ยิ่งไปกว่านั้น การให้เวลากับครอบครัวและสามีก็เป็นไปได้ยากยิ่ง หากมีบุตรด้วยก็จะไม่ค่อยมีเวลาอบรมดูแลบุตรทำให้ครอบครัวขาดความมั่นคงในชีวิต¹²

ตารางที่ 8

จำนวนผู้ประสบอันตรายจากการทำงานปี 2517-2527

	จำนวน
ปี 2517 มีผู้ประสบอันตราย	4,023 คน
ปี 2518 "	5,600 คน
ปี 2519 "	8,440 คน
ปี 2520 "	16,207 คน
ปี 2521 "	20,060 คน
ปี 2522 "	24,419 คน
ปี 2523 "	25,568 คน
ปี 2524 "	28,482 คน
ปี 2525 "	29,989 คน
ปี 2526 "	34,928 คน
ปี 2527 "	41,056 คน

สำหรับแรงงานเด็ก กิจการที่จ้างส่วนใหญ่ก็เป็นกิจการขนาดเล็กมีระบบบริหารแบบครอบครัว มีคนทำงานตั้งแต่ 5-50 คน ได้แก่ กิจการทอผ้า ผลิตลูกกวาดและขนมปัง ถ่านไฟฉาย เป็นต้น โรงงานเหล่านี้มักจะจ้างเด็กผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่ สำหรับเด็กชายมักอยู่ในกิจการผลิตภัณฑ์โลหะ การกลึง การเชื่อมโลหะ ผลิตภัณฑ์แก้ว ผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติก เป็นต้น สภาพการทำงานอยู่ในลักษณะที่เลวร้าย ค่าจ้างได้เพียง 3-5 บาท มีชั่วโมงการทำงานยาวนานถึง 10-12 ชั่วโมง บางทีก็ไม่จำกัดจนกว่างานจะเสร็จ บางทีค่าจ้างก็คิดเป็นรายชิ้นตามผลงาน แรงงานเด็กเหล่านี้เป็นแรงงานชั่วคราว เมื่อมีงานก็มาทำ พอหมดงานก็ถูกให้ออกไป มักจะพบเด็กที่มีอายุน้อยกว่าวัยทำงาน (11 ปี) ถูกบังคับให้เป็นแรงงานทาส ในปี 2526 มีเด็กช่วงอายุ 7-14 ปี อยู่ในตลาดแรงงานถึง 1 ล้าน 7 หมื่นคน¹³